

REJİMİN MEŞRUIYETİ VE ENERJİ GÜVENLİĞİ: ÇİN KOMÜNİST PARTİSİNİN ENERJİ POLİTİKALARI**Deniz İSTİKBAL¹****Öz**

Dünya'nın en büyük ekonomilerinden olan Çin, geçmiş 40 yıllık süreçte önemli ekonomik ve siyasi başarılarla imza atarak etki sahasını Afrika, Asya, Avrupa ve Latin Amerika gibi bölgelere kadar genişletmiştir. 40 yıl gibi kısa bir süre içinde ekonomik olarak kalkınmayı başaran ve bu ekonomik gelişmeyi kalkınmakta olan diğer ülkelere taşıyan Çin, bu gelişme hızını sürdürebilmek için enerji kaynaklarının çeşitliliğini ve güvenliğini sağlayan farklı enerji politikaları uygulamaktadır. 21. yüzyılın değişen ekonomik ve siyasi konjonktürüne bağlı olarak enerji politikalarını revize eden Çin, enerji alanında hem ulusal hem de uluslararası arenada yüksek miktarda yatırımlar gerçekleştirmektedir. Çin'in bu gelişen düzlemde enerji arz ve talep güvenliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada Çin'in günümüz enerji yapısının analizi yapılarak bu bağlamda Çin'in enerji konusunda karşı karşıya kaldığı sorun alanları ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Enerji Arz Güvenliği, Enerji Talep Güvenliği, Asya Ejderhası

**LEGITIMACY OF THE REGIME AND ENERGY SECURITY:
CHINESE COMMUNIST PARTY'S ENERGY POLICIES****Abstract**

China, one of the world's largest economies, has expanded its sphere of influence to regions such as Africa, Asia, Europe, and Latin America, achieving significant economic and political successes over the past 40 years. China, which has achieved economic development in a short period of 40 years and carried this economic development to other developing countries, is implementing variable energy policies in order to ensure the diversity and security of energy resources in order to maintain this growth rate. China, which revised its energy policies depending on the changing economic and political conjuncture of the 21st century, carries out high-volume investments in both national and international fields in the field of energy. It is of great importance to ensure the security of energy supply and demand in this developing plane of China. In this study, the current energy structure of China will be analyzed and in this context, it will be tried to present the problem areas China has to face in the energy field.

Keywords: China, Energy Supply Security, Energy Demand Security, Asian Dragon

¹ Doktora Öğr., İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, den.istikbal@gmail.com, orcid.org/0000-0002-1968-0224

1.Giriş

1940'lı yıllarda son bulan iç savaş sonrası sosyalist bir yönetim altında kendini dünya ekonomik sisteminden izole eden Çin 1960'lı yıllarda nükleer bir güç, 1970'li yıllarda Birleşmiş Milletlerdeki daimi üyelikle küresel bir güç, 1980'lerde sağlanan ekonomik reformlarla da günümüzde ekonomik bir güç haline gelmiştir. 1990'larda güçlenen imalat sanayi ucuz Çin mallarının dünya geneline yayılmasını sağlamış ve "Made in China" damgası birçok ürünün altında yerini almıştır. Çin gibi siyasi ve ekonomik bir devin bu denli geç bir dönemde başardığı ekonomik kalkınma "Asya Ejderhası" lakabının Çin ile anılmasına neden olmuştur. Çin'in sağladığı bu ekonomik gelişme küresel ekonominin büyüme rakamlarında önemli bir yer edinmiş ve Çin'i ekonomik bir süper güç olarak adlandıran ekol gün geçtikçe güç kazanmıştır. Bu kalkınma başarısının sürmesi halinde ise enerji kaynaklarına olan ihtiyaç Çin için her geçen gün daha da fazla artacaktır. Satın alma gücü paritesine göre dünyada günümüz itibariyle birinci, gayri safi yurtiçi hâsıla bakımından ABD'den sonra ikinci sırada yer alan Çin'in gelecek yıllarda her iki alanda dünya liderliğini ele alacağı hesaplanmaktadır. Ayrıca Çin'in kazandığı veya geçmiş yılların vermiş olduğu reformist kimlik dünyanın en büyük döviz rezervleri ve ciddi düzeyde yabancı yatırımların Çin'de birikmesine neden olmuştur.

Çin'in sağladığı bu ekonomik başarı hikâyesi önemli nedenlere dayanmaktadır. Bu nedenler arasında Çin'in reformist kimliği, ucuz işgücü ve maliyetler, ihracata dayalı ekonomik büyüme modeli, bölgesel ve küresel pazarlarla ekonomik uyum ve devlet yönetimindeki ekonomik yönlendirme hamleleri örnek olarak gösterilebilir. 2013 yılında Çin Komünist Partisi kongresinde alınan kararlar ışığında reformist kimliğini devlet merkezli olmaktan çıkararak ve piyasa ekonomisini daha çok serbestleştiren adımların atılacağını vurgulayan Çin siyasi yönetimi, değişen küresel ekonomik sisteme uyum konusunda günümüzde başarılı bir profil çizmektedir. Yapısal olarak dönüşüm içerisinde olan Çin'in ekonomik sistemi, enerji güvenliğinin sağlanmasını zorunlu hale getirmektedir. Özellikle Ortadoğu bölgesinde yaşanan iç savaşlar, Afrika kıtasındaki istikrarsızlıklar ve Latin Amerika ülkelerinde meydana gelen siyasi krizler Çin'in enerji tedarik ettiği alanları daha sorunlu bir sahaya taşımaktadır. ABD ile yaşanan ticaret savaşlarının bu sorunlu alanlara eklenmesi Çin'in mevcut yapıdaki hem ekonomik pazar sorunlarını artırmakta hem de maliyetleri yukarıya çekmektedir. Gerilen siyasi sahaların küresel petrol fiyatlarına yansması ise Çin açısından maliyetleri daha da yukarıya taşımaktadır. Bu bağlamda 2019 yılı itibariyle enerji kaynaklarının hem arz hem de talep yönündeki güvenliği, Çin'in mevcut ekonomik ve siyasi rekabet alanlarında daha fazla zarar görmemesi için elzem bir hale gelmiştir.

Yukarıda kısaca değinilen siyasi ve ekonomik süreçler Çin açısından enerji kaynaklarının sürekli bir şekilde arzını zorunlu bir yapıya taşımıştır. Oluşan enerji arz ve talep güvenliği konjonktürü Çin'in ekonomik büyüme rakamlarının sürdürülebilirliği için Çin Komünist Partisi'nin hareket sahasını kısıtlamakta ve imalat sanayinin üretim hatlarına tehdit oluşturmaktadır. Bu bağlamda "Yeni İpek Yolu" projesiyle büyük yatırım hamlelerine başlayan Çin, hem bölgesel hem de küresel ekonomi açısından yeni tartışmaların başlamasına neden olmuştur. Makalenin temel argümanı enerji güvenliği ile Çin Komünist Partisi'nin ekonomik meşruiyet algısının etkileşim halinde olduğudur. Çalışmada temel argümanı desteklemek için farklı istatistik bilgilerle günümüzden farklı örneklerle yer verilmektedir. Makalede Çin'in enerji güvenliğini tehdit eden sorun alanları ortaya konulup, bu sorunların Çin'in ekonomik, siyasi ve toplumsal güvenliğine etkileri ekonomi-politik bir perspektifle analiz edilmektedir. Çalışmanın ilk kısmında

Çin'in ekonomik kalkınma tarihi, ikinci kısımda ise Çin'in enerji tüketiminin tarihsel gelişimi, enerji üretim ve tüketim kaynak türleri ve enerji güvenliğine günümüzde sorun oluşturan alanlar ile kaya gazı ve petrolünün Çin'in gelecek enerji tüketimindeki potansiyeli tartışılmaktadır. Son bölüm olan sonuç kısmında ise Çin'in enerji güvenliği ekonomi-politik bir yaklaşımla birinci, ikinci ve üçüncü kısımda yer alan bilgilere dayanarak temel argüman çerçevesinde değerlendirilmektedir.

2. Ekonomik Kalkınmada Tarihsel Arka Plan

Binlerce yıllık imparatorluk rejiminin yıkılmasının ardından 1912'de kurulan Çin Cumhuriyeti eski imparatorluk topraklarını elinde tutamamıştır. 1912-1945 yılları arasında süren yıkıcı savaşlar ülkeyi altyapısal ve ekonomik olarak yıpratmış, 1945-1949 yılları arasında ise ülke kanlı bir iç savaşa maruz kalmıştır. 1949'da sosyalist bir yönetim altında istikrarını sağlayan yeni Çin Halk Cumhuriyeti, Mao Zedong önderliğinde 30 yıl boyunca sıkı bir sosyalist ekonomi modeliyle yönetilmiştir (Mitter, 2008: 73-77). Bu dönemde ideolojik düşüncelerin ekonomik gerçeklerin önüne geçmesi, devletin ekonomideki verimlilik artışını sağlayamaması ve dış dünya ile tecrit halinde sürdürülmeye çalışılan ekonomik kalkınma hamleleri tam anlamıyla başarıya ulaşamamıştır. 1978 sonrası Çin'in Turgut Özal'ı olarak adlandırılan reformist lider Deng Xiaoping'in iktidara gelmesi ve ekonomik alanı dış dünyaya açması gelecek yıllarda çift haneli ekonomik büyüme rakamlarını beraberinde getirmiştir (Ünay ve Atlı, 2014: 9-10). Deng'in uyguladığı reform ve açılım politikalarında devletin ekonomideki rolünün azaltılması ve piyasa mekanizmasının güçlendirilmesi temel hedefler olarak belirlenmiştir (Tisdell, 2008: 2-3).

Çin'in, kapılarını yabancı sermayeye açması ve devlet kontrolündeki dış ticareti kademeli olarak serbestleştirmesi ihracat odaklı bir büyüme modelini beraberinde getirmiştir (Reynolds, 1988: 172-179). Bu benimsenen model ile yavaş ve kontrollü bir şekilde entegre olunan küresel ekonomi Çin'in ucuz iş gücü ve düşük maliyetleriyle ekonomik kalkınmanın daha verimli bir hale gelmesini sağlamıştır. Elde edilen rekabet üstünlüğü ve verimlilik hem özel sektörün piyasada daha etkin olmasını hem de yeni yatırım alanlarının ülke geneline yayılmasını sağlamıştır. Tüm bu yapılan reformların devlet gözetiminde gerçekleştirilmesi ve merkezi bir kamu otoritesinin mevcudiyeti sayesinde devlet kapitalizmi daha işlevsel bir hale gelmiştir. Mevcut ekonomik sistemde yapılan reformların sağladığı rekabet üstünlüğü sayesinde Çin, dünya ihracat pazarındaki payını gün geçtikçe artırmış ve dünyanın en çok ihracat yapan ülkesi haline gelmiştir. Yabancı yatırımların teşvik edildiği yeni açılım politikaları yüksek tasarruf oranlarıyla ağır sanayi ve altyapı projelerinin daha kolay ve hızlı bir şekilde finanse edilmesini sağlamış bu da Çin ekonomisinin önemli itici güçlerinden biri olmuştur (Oktay, 2017: 56-60).

Önemli yapısal reformların getirdiği hızlı ekonomik büyüme Çin'i dünyanın en büyük ekonomiler kulübüne taşıırken bunun yanında en fazla döviz rezervine sahip ülke olma şansına erişmesini sağlamıştır. 1978 sonrası sağlanan ortalama yüzde 10'luk ekonomik büyüme dış yatırımların ülkeye çekilmesinde kritik bir işlev görmüş (Oktay, 2017: 10-13) ve Çin dünyanın en çok yabancı yatırım çeken ülkesi haline gelmiştir. (HKTDC Research, 2019) Çin'in tüm dünyada büyük yankılara neden olan ekonomik mucizesini kısaca bu şekilde özetlemek mümkündür. Ancak hiçbir ekonomik büyümenin her ülke için kapsamlı bir kalkınma getirmesi veya mutlak sürdürülebilir bir büyümeye neden olması beklenmemelidir. Çin'in uyguladığı düşük maliyetli ucuz iş gücüne dayanan üretim modeli, yüksek tasarruf oranları ile ülkeye 30 yıllık süreçte çift haneli

büyüme rakamlarını getirmiş ancak büyüme rakamları küresel finans krizi ve ticaret savaşlarının ortaya çıkmasıyla düşme eğilimine girmiştir. Çin'in ekonomik gelişmesi daha ileri bir seviyeye ulaştıkça kendi iç ekonomik yapısında değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimlerden biri olan küresel finans krizi bir taraftan ekonomik büyüme rakamlarını aşağıya doğru çekerken diğer taraftan da dünya genelinde tüketimi azaltmıştır. Bu oluşan dış konjonktür yeni bölgesel ve yerel ekonomik parametrelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Morrison, 2018: 2-8).

Deng'in reformist hamleleriyle 1978'den itibaren değişmeye başlayan Çin ekonomisi 1990'lardan sonra yerel enerji kaynakları tarafından yeterli düzeyde ikame edilememiştir. Artan bu enerji ihtiyacı Çin için yerli üretimden karşılanamayınca farklı kıtalarda bulunan ülkeler ile Çin'in ekonomik güvenliği daha bağımlı hale gelmiştir (Jian, 2011: 4-6). Bu bağımlılık Çin'in iç, dış ve enerji politikalarının daha küresel bir yapıya kavuşmasına neden olmuştur (Oktay, 2017: 77-85). Çin'in ihtiyaç duyduğu enerji kaynaklarına rahat ulaşabilmesi ve ekonomik olarak refahın halka daha fazla yansıtılması, Çin Komünist Partisi'nin otorite ve meşruluğu açısından önem kazanmıştır (Wang, 2017: 93). Bu oluşan dış konjonktürün iç piyasaya yansımaları bir taraftan Çin'i dış ilişkilerde enerji güvenliği açısından daha fazla zorlamış diğer taraftan da sorunlu olan bölgelerin istikrarının Çin için önem kazanmasına neden olmuştur. Bu bakımdan Çin enerji kaynaklarına sahip ülkeler ile ilişkilerini daha öncelikli bir yapıya taşımaya başlamıştır (Zhang, 2011: 7613). Ayrıca değişen uluslararası siyasi ve ekonomik yapıya bağlı olarak ortaya çıkan ticaret savaşları sonrası Çin'in enerji kaynaklarına güvenli ulaşımı daha kritik bir alan konumuna gelmiştir. İran, Rusya, Angola ve Venezüella gibi Çin'in enerji tedarik ettiği ülkelerin ABD tarafından yaptırımlara maruz bırakılması ve Çin'e uygulanan ticari tarifler Çin'i daha zorlu siyasi ve ekonomik koşulların içine çekmiştir. Bu bakımdan enerji arz güvenliğinin önemi Çin açısından öncelikli bir alan haline gelmiştir (Nakano ve Stanley, 2018). Bu bölümde anlatılan ekonomik tarihsel gelişim süreci ilerleyen bölümlerde enerji güvenliği açısından değerlendirilmiştir. Tablo 1'de Çin'in genel olarak ekonomi, demografi, enerji, ticaret ve diğer alanlarda güncel haliyle ülke profili yer almaktadır.

3.Çin'in Enerji Yapısı ve Değişen Tüketim Alışkanlıkları

3.1. Enerji'de Tarihsel Arka Plan

Sosyalist Cumhuriyetin 1949 yılında kurulmasından 1978 yılına kadar geçen süre zarfında Çin enerji kaynaklarının yeterlilik oranları açısından herhangi önemli bir sorunla karşılaşmamıştır. 1978 sonrası yaşanan dışa açılım politikaları bir taraftan Çin'in ekonomik kalkınmasını hızlandırırken bir diğer taraftan da enerji kaynaklarının tüketimini yüksek miktarda artırmıştır. 1990'lı yıllarda ortalama yüzde 9'luk ekonomik büyüme öncelikle petrolü daha sonra da doğalgaz ve nükleer enerjiyi Çin açısından önemli bir konuma taşımıştır. 1995 yılında petrol üretim-tüketim dengesinin eşitlenmesi Çin'in net petrol ithal eden ülke konumuna gelmesine neden olmuştur. Çin'de enerjinin bu denli ihtiyaç haline gelmesinin en önemli nedenlerinden biri Deng'in 1978 sonrası ortaya koyduğu yeni ekonomi anlayışıdır. Bu anlayış ilk aşamada güçlü ekonomiyi, ikinci aşamada Asya'da bölgesel bir gücü ve üçüncü aşamada bu iki safhayı daha ileri bir boyuta taşıyarak küresel ekonomik bir güç olmayı Çin için hedef olarak ortaya koymuştur. Çin'in benimsediği bu yeni politika anlayışı kaçınılmaz olarak enerji ihtiyacının artmasına ve enerji arz güvenliğinin daha fazla önem kazanmasını sağlamıştır. Üç safhalı oluşturulan bu hedefler enerji güvenliği ile iç içe bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (China Energy Council, 2012). Uygulanan bu

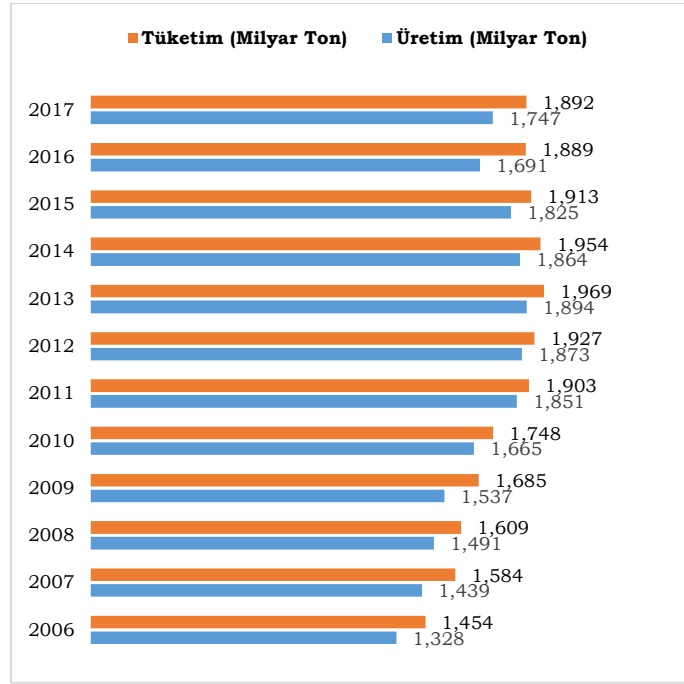
strateji ilk olarak Japonya'nın Uzak Asya'da ekonomik üstünlüğüne son verirken Çin'i dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumuna taşımıştır (Bird, 2018; Scott ve Sam, 2018). Bu ekonomik başarı 2009 yılından itibaren Çin'i dünyanın en fazla enerji tüketen ülkelerinden biri haline getirmiştir (Enerdata, 2018). Yukarıdaki ikinci başlık altında anlatılan başarılı ekonomik kalkınma tarihi bu bakımdan enerjiyi bir ihtiyaçtan ziyade güvenlik meselesi haline dönüştürmüştür.

Tablo 1: Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Profili

ÇİN HALK CUMHURİYETİ	
Nüfus (Milyar Kişi)	1,386
GSYH (Trilyon Dolar)	12,23
Kişi Başına Düşen Gelir (Bin Dolar)	8,816
Satın Alma Gücü (Trilyon Dolar)	16,624
Kişi Başı Satın Alma Gücü (Bin Dolar)	11,991
İhracat (Trilyon Dolar)	2,09
İhraç Edilen Ürünler (2016-%)	(Bilgisayar-7,6) (Yayın Araçları-7,1) (Telefonlar-4,8) (Elektronik Çipler-2,8) (Mobilya-2,1) (Ofis Makine Parçaları-1,9) (Elektrik İletkenleri-1,3) (Yarı İletken Cihazlar-1,3) (Video Oynatıcılar-1,1) ve Diğerleri
İhracat Yapılan Ülkeler (2016-%)	ABD-19 Hong Kong-11 Japonya-6,6 Almanya-4,4 Güney Kore-3,8 Meksika-2,8 İngiltere-2,6 Hindistan-2,6 Vietnam-2,6 Fransa-2,1 Türkiye-1,1
İthalat (Trilyon Dolar)	1,58
İthal Edilen Ürünler (2016-%)	(Petrol-8,2) (Elektronik Çipler-8) (Altın-4,2) (Demir-3,8) (Araba-3,5) (Soya Fasulyesi-2,6) (Yazıcı Parçaları-2,5) (LPG-1,8) (Uçak, Helikopter ve Uzay Malzemeleri-1,7)
İthalat Yapılan Ülkeler (2016-%)	ABD-9,9 Güney Kore-9,8 Japonya-9,8 Avustralya-5,3 Brezilya-3,0 Malezya-3,0 Rusya-2,5 Singapur-2,4 Türkiye-0,20
Ekonomik Büyüme Hızı (2017-%)	6,9
Doğrudan Yabancı Yatırım (2017-Milyar Dolar)	136,3
Çin'deki Yabancı Yatırım Stoku (2017-Trilyon Dolar)	1,490
Çin'in Yurt Dışındaki Yatırım Stoku (2018-Trilyon Dolar)	1,941
Çin'in Yurt Dışındaki Enerji Sektörüne Yatırımları (2005/2018)-(Milyar Dolar)	694,23
Enerji İthal Edilen Başlıca Ülkeler	Rusya, Suudi Arabistan, Angola, Nijerya, Irak, Kuveyt, Venezüella ve Birleşik Arap Emirlikleri
Yıllık Petrol Tüketimi (Milyon Ton)	608,5
Yıllık Doğalgaz Tüketimi (Milyar Metreküp)	240,0
Yıllık Kömür Tüketimi (Milyar Ton)	1,89
Toplam Elektrik Tüketimi (KWG)	6495,1

Kaynak: IMF, Dünya Bankası, Çin İstatistik Kurumu, OECD, The American Enterprise Institute, The Heritage Foundation, BP Statistical Review of World Energy, CIA Veri tabanları

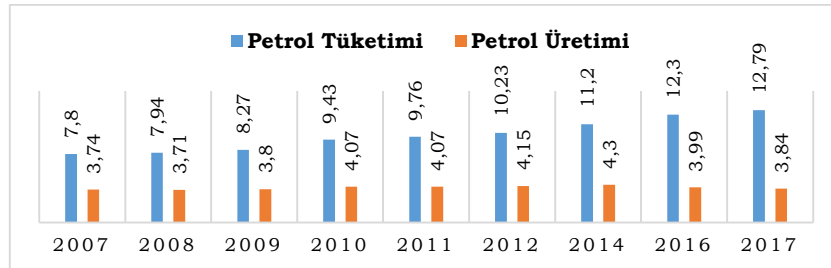
Grafik 1: Çin'in Yıllara Göre Kömür Üretimi ve Tüketimi

Kaynak: CEIC. (2018). China Coal Production. ([www.ceicdata.com / en/indicator / china/coal-production](http://www.ceicdata.com/en/indicator/china/coal-production))

Grafik 1'de Çin'in 2006-2017 yılları arasındaki toplam kömür üretimi ve tüketimi görülmektedir. Bu bağlamda son 11 yıllık süreçte kömür üretimini artıran Çin, bu önemli enerji kaynağını elektrik üretiminde oransal olarak yüzde 60'tan fazla kullanmaktadır. Geçmiş dönemlere kıyasla bu oranı kademeli olarak aşağıya çekeceğini "2005 Enerji Strateji Belgesi"nde belirten Çin, Yeni İpek Yolu Projesi kapsamında yüksek miktarlı olarak enerji sektörüne yatırımlar gerçekleştirmektedir (Dong, Yang ve Li, 2018: 1-7). Orta Asya, Afrika, Ortadoğu ve Latin Amerika bölgelerinde bulunan ülkelerden enerji ithal eden Çin günümüzde kömürden elde ettiği enerjiden oransal olarak hala yüksek oranda faydalanmaktadır. İlerleyen yıllarda bu yüzdeler oranının düşürülme hedefi önemli bir olgu olsa da yerel enerji kaynaklarının kullanımı Çin açısından istikrarsızlık içeren, enerji ithal edilen bölgelere kıyasla daha güvenli bir çözüm yolu olarak görülmektedir.

Grafik 2: Çin'in Yıllara Göre Günlük Petrol Üretimi ve Tüketimi (Milyon Varil)

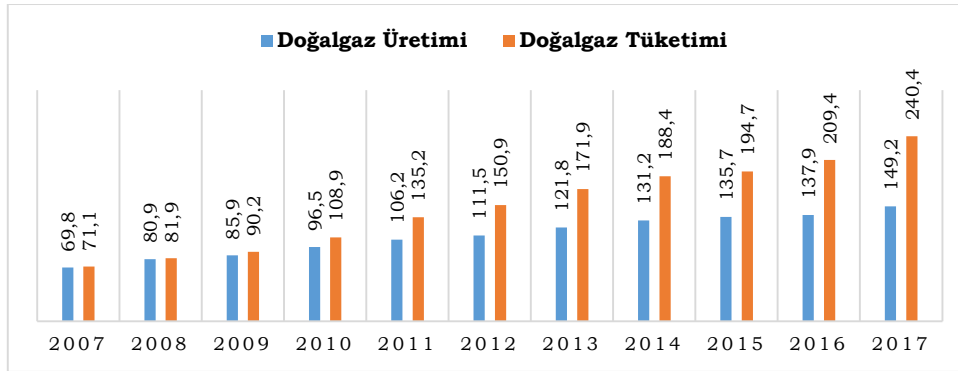

Kaynak: Uluslararası Enerji Ajansı

Grafik 2'de yıllara göre Çin'in günlük petrol üretim ve tüketiminin varil bazlı değişim miktarı görülmektedir. 1995 yılında petrol üretiminin tüketimi

karşılamaması üzerine petrol ihraç eden farklı ülkelerden yüksek miktarlı petrol ithal etmeye başlayan Çin, enerji arz güvenliği açısından hem Çin Deniz Kuvvetlerinin hem de uluslararası deniz yollarının geliştirilmesine ve istikrarına büyük önem vermeye başlamıştır. Önemli bir ihracat ülkesi olan Çin 1980'li yılların başında GSYH'nın yüzde 12,4'üne denk gelen dış ticareti günümüzde yüzde 37,8 oranına çıkarmayı başarmıştır (Dünya Bankası, 2018). Bu değişim dış ticareti Çin açısından daha stratejik bir konuma taşırken ihracatın sürdürülebilmesi için enerji kaynaklarını daha da önemli hale getirmiştir. Eski dönemlere kıyasla kişisel gelir bakımından daha avantajlı bir konumda olan Çin'de bireysel tüketime bağlı olarak araba, beyaz eşya ve TV gibi temel ihtiyaç maddelerinin talebi artmıştır. Bu artışa bağlı olarak Çin'in enerji ihtiyacı gün geçtikçe artma eğilimini sürdürmektedir (Karaca, 2012: 96-97).

Grafik 3: Çin'in Yıllara Göre Doğalgaz Üretimi ve Tüketimi (Milyon Metreküp)

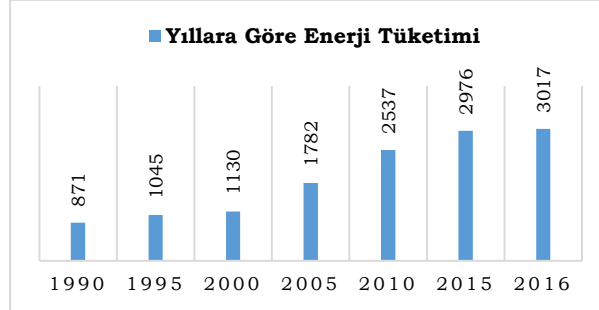

Kaynak: BP. (2018). Statistical Review of World Energy. s. 28.

Grafik 3'te Çin'in yıllara göre doğalgaz üretimi ve tüketimi görülmektedir. Çin açısından doğalgaz pek kullanılmayan bir enerji çeşidi olsa da ilerleyen yıllarda tamamlanan doğalgaz boru hatları ile Çin bu enerji kaynağını daha fazla kullanmak niyetindedir. Özellikle Rusya ile yapılan antlaşmalar neticesinde enerji arz güvenliği için Çin önemli yatırımlara imza atmaktadır. Bu açıdan Çin Kalkınma Bankasının finanse ettiği ve Rusya'ya sunulan kredi imkânları ile Sibirya Doğalgaz Boru Hattı Projesi önemli bir enerji yatırımdır (Foy, 2018; Russia Times, 2018). Çin'in Orta Asya gibi diğer enerji kaynakları bakımından zengin bölgelere yakınlığı Sincan-Uygur özerk bölgesinin önemini artırmaktadır. Doğu Türkistan olarak adlandırılan bölgede Çin'in Uygurlulara karşı uyguladığı baskıcı yöntemler yerelde yeni çatışma alanları ortaya çıkarmaktadır. Batılı ülkelerin ilgi gösterdiği bu sorun alanı Orta Asya bölgesiyle bağlantı oluşturan ve enerji kaynaklarının transferi için önem arz eden bir alandır. İstikrarsızlık oluşturulmak istenen bölgede hem ABD hem de batılı ülkeler Çin'in elini zayıflatmak için medya aracılığıyla farklı yöntemlere başvurmuştur. Uygur bölgesinde yer alan kömür ve doğalgaz gibi kaynakların varlığı göz önüne alındığında gelecekte bölgenin herhangi bir istikrarsızlığa maruz kalması, Çin'in enerji güvenliğine tehdit oluşturacaktır. Ayrıca Uygur-Özerk bölgesi Kazakistan ile Çin arasındaki doğalgaz boru hatları ve İpek Yolu Projesi ile inşa sürecinin ilerleyen yıllarda başlaması düşünülen boru hatları açısından bir enerji üssü konumundadır (Global Times, 2018). Güney Kore ve Japonya gibi önemli enerji tüketim merkezlerine iletimde köprü görevini üstlenebilecek olan Çin, Myanmar gibi ülkelere yüksek düzeyli enerji ve altyapı yatırımları gerçekleştirmektedir. Bu sayede Malezya'dan geçen Malakka boğazını enerji nakit hattı olarak daha az kullanacak olan Çin, ABD etkisi altında bulunan deniz yollarını kendi açısından daha güvenli ve istikrarlı

kılmak için kritik önemde olan yatırım projelerine günümüzde devam etmektedir (Dasgupta, 2018).

Grafik 4: Yıllara Göre Çin'in Enerji Tüketimi (MTOE: Ton Eşdeğer Petrol)

Kaynak: Uluslararası Enerji Ajansı. (2018). Global Energy Statistical Yearbook.

Grafik 4'te yıllara göre Çin'in enerji tüketiminin değişim miktarları yer almaktadır. 2009 yılında dünyanın en fazla enerji tüketen ülkesi haline gelen Çin, 1990'lı yılların başında dünyada en fazla enerji tüketen üçüncü ülke konumunda iken 19 yıllık bir süreçte bu alanda ABD'yi geçerek birincilik konumuna yükselmiştir. Soğuk Savaş sonrası biten iki kutuplu dünya sisteminde ABD'nin hegemonyasına karşı önemli bir dengeleyici güç olarak konumunu sağlamlaştıran Çin, bölgesel ve küresel düzeyde ekonomik olarak önemli başarılar imza atmıştır. Bu ekonomik başarıların devamı için enerji kaynaklarının sürekli ve güvenli bir şekilde Çin'e ulaşımı hem ulusal hem de uluslararası güvenlik meselelerinde enerjiyi daha fazla önceleyen bir politika anlayışını gerekli hale getirmiştir. Özellikle enerji ithal edilen ülkelerde meydana gelen ani siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar ve yönetim değişiklikleri Çin özelinde iç ve dış politikanın daha fazla birbirine bağımlı hale gelmesine neden olmuştur (Gnana, 2018; Yalçın, 2017: 104-107).

Tablo 2: Çin'in Bölgelere Göre Dış Yatırımları (2005-2018)

Bölge	Miktar (Milyar ABD Dolar)
Avrupa	385,10
Sahra Altı Afrika	299,66
Batı Asya	275,14
Doğu Asya	265,92
ABD	182,64
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	182,20
Güney Amerika	169,40
Avustralya	111,62
Kuzey Amerika (Kanada ve Meksika)	69,85
Çin'in Enerji Sektörüne Olan Toplam Yatırımı	694,23
Toplam Yatırım İçindeki Payı (%)	35,7
Çin'in Toplam Dış Yatırımı (Trilyon ABD Dolar)	1,941

Kaynak: The American Enterprise Institute and The Heritage Foundation

Tablo 2'de Çin'in 2005-2018 yılları arasında yurtdışına yaptığı yatırımların kıta, bölge ve ülkelere göre dağılımı görülmektedir. 1,941 trilyon dolarlık doğrudan yatırım gerçekleştiren Çin, bu yatırımların 3'te bir oranını enerji sektörüne

yapmıştır. Çin'in enerji güvenliğine verdiği önem açısından bu oran kritik bir göstergedir. Ülkelere göre bu yatırımlara bakıldığında enerji sektörü açısından Cezayir, Angola, Brezilya, Kanada, Pakistan, Nijerya, Rusya ve Mısır gibi ülkelerin ön plana çıkan ülkeler olduğu görülmektedir. Enerji sektöründe en fazla yatırımda bulunulan ülke ise 46,5 milyar dolarlık yatırım ile Brezilya'dır. Brezilya'yı 41,5 milyar dolarlık enerji sektörü yatırımı ile Kanada izlemektedir (The American Enterprise Institute and The Heritage Foundation). Çin'in 2030'lu yılların başında ABD'yi ekonomik büyüklük olarak geçeceği düşünüldüğünde enerji kaynakları bakımından kendi kendine yeterli olmayan bir ülke olarak yatırımlarını enerji sektöründe yapması kaçınılmaz bir durumdur. Özellikle Yeni İpek Yolu Projesi kapsamında yapılan yatırımların enerji sektöründe yoğunlaştığı düşünüldüğünde Çin'in enerji güvenliğine verdiği önem bir kez daha kendini göstermektedir (Scott ve Sam, 2018; IMF, 2017).

Tablo 3: Çin'in Enerji Sektöründeki Dış Yatırımları ve Kaynak Ülkeler (2005-2018 Dönemi)

Ülke	Miktar (Milyar ABD Dolar)
Brezilya	46,57
Kanada	41,53
Avustralya	37,72
Pakistan	35,05
Rusya	26,62
Kazakistan	22,78
Endonezya	22,82
Irak	19,08
Nijerya	18,55
Suudi Arabistan	13,11
Mısır	12,88
Diğer Ülkeler	397,52
Toplam	694,23

Kaynak: The American Enterprise Institute and The Heritage Foundation

Tablo 3'de Çin'in 2005-2018 yılları arasında enerji sektörüne yaptığı toplam yatırım miktarı ve bu yatırımlara en fazla sahip ilk on ülke görülmektedir. Çin'in enerji ithal ettiği ülkelerle bağlantılı olan bu dış finansal yatırımlar bir taraftan Çin'in enerji güvenliğine katkı yaparken diğer taraftan da yatırım yapılan ülkelerin kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Özellikle siyasi ve ekonomik istikrarını tam anlamıyla sağlayamamış bu ülkeler için enerji sektöründeki yatırımlar ekonomide atıl olarak bekleyen kaynakların ekonomiye kazandırılmasında önemli bir etkiye sahiptir (Dollar, 2016: 7-9). Çin'in ekonomik büyümesi, petrol ve doğalgaz üreticisi ülkelere yönelik olarak geliştirdiği politikaların önemli bir saç ayağını oluşturmaktadır. Diğer batılı ülkelere kıyasla silah teknolojisi transferlerinde ve kredi antlaşmalarında daha esnek bir politika benimseyen Çin özellikle ucuz maliyetler sayesinde bu ülkelere ihracat potansiyelini geliştirmektedir. Bu yaklaşım güvenli enerji kaynakları karşılığında ucuz kredi ve silah teknoloji politikası olarak adlandırılmaktadır (Karaca, 2012: 99).

3.2.Çin'in Enerji Güvenliği

Enerji güvenliğinde enerji kaynaklarına yeterli erişim ve enerjiyi sorunsuz elde etme pratiği Çin açısından diğer ülkelerde olduğu gibi önemlidir. Bu öncelik Çin'in sürdürülebilir ekonomik büyümesini, Tayvan politikasının istikrarını, güçlendirilmiş bir orduyu ve Çin Komünist Partisi iktidarının devamlılığını sağlaması açısından enerji güvenliğini daha değerli bir hale getirmektedir

(Madaus, 2018: 1-2). Bu bağlamda Çin'in enerji güvenliğinin temel hatlarını altı başlıkta toplamak mümkündür;

- Büyük oranda ABD donanması tarafından kontrol edilen deniz yollarının güvenliği ve Çin Deniz Kuvvetleri'nin küresel bir güç haline getirilmesinin önemi
- Enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve enerjiyi kaynağından elde etme sıkıntısı
- Enerji kaynaklarına sahip olan ülkelerin her türlü istikrarsızlığa açık oluşu ve enerji arz yollarının güvenliği
- Enerji fiyatlarında meydana gelen ani dalgalanmalar
- Küresel ısınma ve hava kirliliği (Karaca, 2012: 98-99).
- Güney Çin Denizi'ndeki sorunlu kıta sahanlığı problemleri ve ABD ile yaşanan ticaret savaşları (Mayeda ve Curran, 2018; Global Conflict Tracker, 2018).

Yukarıda sıralanan sorunlar bir taraftan Çin'in ulusal güvenliğini tehdit ederken diğer taraftan da Çin Komünist Partisi'nin son 40 yıllık süreçte elde ettiği ekonomik refaha dayalı meşrutiyyetin kaybedilme riskinin artmasına sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda enerji arz güvenliği ve Çin ekonomisinin ihtiyaçları doğrultusunda enerjinin güvenli bir şekilde Çin'e ulaştırılması önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Trump sonrası başlayan ticaret savaşlarının bu sorun alanlarını bir ticaret savaşına dönüştürmesi Çin açısından ekonomik altyapının daha işlevsel hale getirilmesinde önemli sorunlara yol açabilecek potansiyele sahiptir. Dünyanın iki büyük ekonomisinin bu denli bir ekonomik mücadele içine girmesi dünya ticaretini daha korumacı politikaların içine itmektedir (Ünay ve Dilek, 2018: 25-26). IMF'nin 2019 yılı için dünya ekonomik büyüme rakamlarını revize edip yüzde 3,9'dan yüzde 3,7'ye düşürmesi bu önemli sorunun ilk evrede nasıl etkiler yapacağını bir göstergesi konumundadır (World Economic Outlook Update (IMF), 2018). Çin deniz kuvvetlerinin güçlendirilmesi, Çin'in enerji arz güvenliği ve Güney Çin Denizi kıta sahanlığı problemleri birbirleri ile bağlantılı alanlardır. Çin'in deniz yollarının güvenliği için deniz kuvvetlerini geliştirme girişimi, Güney Çin Denizi kıta sahanlığı probleminin de çözüm yollarından biri konumundadır. ABD'nin Asya-Pasifik bölgesine doğru artan ilgisi Çin'in mevcut ekonomik, siyasi ve enerji sahalarındaki çıkarlarını tehdit etmekte olup, aynı zamanda bölge ülkeleri ile Çin arasında yeni sorunların ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. ABD'nin ticari tarif uygulamalarına başvurduğu, askeri gücünü Asya-Pasifik bölgesine kaydırduğu ve Çin'in enerji tedarik ettiği ülkelere yaptırım uyguladığı bir konjonktürde yukarıda sıralanan sorun alanlarının çözümü ve önemi daha fazla öne çıkmaktadır. Ayrıca Malakka boğazından geçen ticari malların güvenliğinin ABD tarafından baypas edilme ihtimali ve Myanmar'a karşı öne sürülen insan hakları ihlalleri Çin'in enerji tedarik ettiği bölgelerin istikrarsızlığa itilmek istendiğinin önemli göstergeleri arasındadır.

Birçok sorun alanı ile karşılaşan Çin bu problemlerin çözümünde Batılı ülkelere kıyasla kazan-kazan anlayışına önem vermekte ve ülkelerin içişlerine karışmama prensibiyle hareket etmektedir. Çin'in uyguladığı bu politika çeşitli ekonomik yatırımlar ile desteklenirken ABD ve onun müttefiklerinin sorun yaşadığı devletler ile Çin'in önemli iş birlikleri geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Çin'in benimsediği bu prensip Orta Asya ülkeleri başta olmak üzere Afrika, Asya ve Latin Amerika gibi enerji arz ülkelerinin bulunduğu bölgelerde Çin'in etkisini artırmıştır. Geliştirilen işbirlikleri alanlarından biri olan enerjiye Çin açısından ekonomik güvenlik temelli olarak yaklaşmakta ve mevcut ülkelerin atıl bulunan

ekonomik araçları işlevsel hale getirilmektedir (Dalmia, 2018). Bu ülkelerin kalkınmasına katkı sunan Çin çeşitli yatırım projeleriyle bir taraftan kendi enerji güvenliğine katkı sağlarken diğer taraftan da yumuşak gücünü dünya geneline yaymaktadır (Vural, 2017: 130-135). Çin'in enerji güvenliğini tehdit eden sahalar arasında yer alan enerji fiyat dalgalanmaları, maliyetleri yukarıya çekmesi açısından kritik bir alandır. Özellikle ucuz iş gücü ve maliyetlerle sağlanan üretim modelinin ana çekirdeğini oluşturan enerji kaynaklarındaki herhangi bir dalgalanma fiyatlara yansiyabilecek bir yapıdadır. Fiyat dalgalanmalarının yarattığı maliyetin ihracat üzerindeki etkisi ise negatif olacaktır. Çin'in tükettiği enerji kaynaklarının, iklim ve doğaya verdiği zararların insan yaşamına olan etkisi düşünüldüğünde yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapan Çin kamu kurumlarının doğru enerji politikasına katkı sunduğu görülmektedir (Boqiang, 2018). Ticaret savaşlarının ABD tarafından başlatılmasının ardından gelişim gösteren gümrük vergisi artırımları ve Çin'in enerji tedarik ettiği ülkelere yaptırımlar enerji arz ve talep güvenliği açısından yeni şok fiyat dalgalanmalarını yaratma ihtimalini artırmıştır. Bu durum Çin ekonomisinin motoru olan ihracat açısından yeni maliyetlerin ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Ancak Çin, ABD'nin saldırgan politikalarına karşı ekonomik ve siyasi ilişkilere daha çok uzlaşmacı bir tavırla yaklaşmaktadır (Sağlam, 2018).

Tablo 4: Çin'in Petrol İthalatı ve Kaynak Ülkeler (2017)

Petrol İthalatı		Kaynak Ülkeler		Petrol Tüketimi
Miktar (Milyar Dolar)	Dünya Petrol İthalindeki Payı (%)	Miktar (Milyar Dolar)	Çin'in Toplam Petrol İthalindeki Yüzdesi (%)	Milyon Ton
162,2	18,6	Rusya (23,7)	Rusya (14,6)	3132,2 (Dünya Tüketiminin % 23,2'si)
		Suudi Arabistan (20,5)	Suudi Arabistan (12,6)	
		Angola (19,8)	Angola (12,2)	
		Irak (13,8)	Irak (8,5)	
		Umman (12,2)	Umman (7,5)	
		İran (11,9)	İran (7,3)	
		Brezilya (8,8)	Brezilya (5,4)	
		Kuveyt (7,1)	Kuveyt (4,4)	
		Venezüella (6,6)	Venezüella (4,0)	
		BAE (4,1)	BAE (2,5)	
		Diğerleri (33,7)	Diğerleri (21,0)	

Kaynak: World Top Exports. (2018). Crude Oil Imports by Country. Erişim adresi: <http://www.worldstopexports.com/crude-oil-imports-by-country/> ; BP. (2018). Statistical Review of World Energy. s. 8.

Tablo 4'te Çin'in petrol ihtiyacını karşılayan kaynak ülkeler, ABD doları cinsinden ithal edilen petrolün miktarı ve oransal olarak yüzdesi görülmektedir. Rusya, İran, Angola ve Venezüella'ya karşı uygulanan ekonomik yaptırımlar ve Irak'ta meydana gelen iç istikrarsızlık Çin'in enerji kaynaklarını temin ettiği partnerlerin hedef alındığının önemli bir göstergesi konumundadır (U.S. Department of Treasury, 2018). ABD'nin 2017 yılı sonlarından itibaren Çin'i hedef alan ticari tarif uygulamaları ve son olarak Çin Silahlı Kuvvetlerine uygulanan yaptırımlar Çin'in farklı sahalarda ABD ile rekabet içinde olduğunu açığa çıkarmaktadır (Centre for Research on Globalization, 2018). Özellikle İran'ın ekonomik yaptırımlarla müzakere masasına çekilmek istenmesi ve ABD'nin dayatmacı tavrı, Çin başta olmak üzere gelişmekte olan ülkeleri rahatsız etmektedir. (Zhao 2011; Blinova, 2017). Bu negatif küresel ortam Çin başta olmak üzere ABD'nin hedefinde olan ülkeleri daha sıkı bir iş birliğine itmektir. BRICS, Şangay İşbirliği Örgütü ve Avrasya Ekonomi Topluluğu gibi uluslararası

kurumların gelecek yıllarda hem ulusal hem de uluslararası alanlarda daha sıkı bir işbirliğine gitmesi bu bakımdan muhtemel bir sonuç olarak görülmektedir (Dilek ve İstikbal, 2018: 14-20).

Çin'in dünya enerji piyasasındaki önemini daha iyi anlamak için aşağıda yer alan bilgiler önem arz etmektedir. 2017 yılı itibari ile dünya doğalgaz üretiminin yüzde 4,1'i Çin tarafından gerçekleştirilmiştir. Buna karşın 2017 yılında Çin tarafından tüketilen 240 milyon metreküplük doğalgaz, dünya doğalgaz tüketiminin yüzde 6,6'sına denk gelmektedir (BP, 2018: 28-29). Dünya petrol tüketiminin yüzde 13,2'sini gerçekleştiren Çin, üretimin ise yüzde 4,4'ünü gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda Çin dünya rafine petrol kapasitesinin yüzde 14,8'ini elinde bulundurmaktadır. ABD'nin yüzde 18,9'luk pay ile dünyada birinci sırada olduğu rafine petrol kapasitesinde Çin yüzde 14,8'lik pay ile ikinci sırada yer almaktadır (BP, 2018: 16-23). Dünya LGP ithalatında 25,7 milyon tonluk ithalat ile yüzde 6,5'lik bir pay sahibi olan Çin diğer ülkelere kıyasla düşük sayılabilecek bir orana sahiptir. Örneğin Güney Kore 2017 yılı rakamlarına göre 51,3 milyon tonluk LGP ithal ederek Çin'i geçmiştir. Dünya kömür rezervlerinin yüzde 13,4'üne sahip olan Çin enerji ihtiyacını büyük oranda bu doğal kaynak türünden sağlamaktadır. Özellikle elektrik üretiminde kullanılan kömür, doğanın kirlenmesine ve buna bağlı olarak solunum yolları hastalıklarının Çin geneline yayılmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda 2005 yılında yayınlanan Çin'in "Enerji Strateji Belgesi" önemli değişikliklerin gelecek 15 yıl içinde yapılacağına sinyalini vermiştir (Uluslararası Enerji Ajansı). Alınan bu önlemlere karşın 2017 yılı itibari ile dünya kömür üretiminin yüzde 46,3'ü Çin tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu üretim yüzdesine karşın dünya kömür tüketiminin ise yüzde 50,7'si Çin'e aittir (BP, 2018: 38-39).

Diğer önemli bir enerji tüketim alanı olan nükleer enerjide Çin, dünya nükleer enerji tüketiminin yüzde 9,4'ünü gerçekleştirmektedir. Önemli barajlara sahip olan ve buradan yüksek düzeyli olarak yararlanan Çin, dünya hidroelektrik tüketiminin yüzde 28,5'ini gerçekleştirmektedir. Yenilenebilir enerjiye son yıllarda önemli yatırımlar gerçekleştiren Çin bu enerji alanında dünya genelinde yüzde 21,9'luk paya sahiptir. Dünya biyo yakıt tüketiminin yüzde 2,6'sını gerçekleştiren Çin, dünya elektrik üretiminde ise yüzde 25,4'lük pay ile en büyük elektrik üreticisi konumundadır (BP, 2018: 39-47). Dünya karbon salınımının yüzde 27,6'sını gerçekleştiren Çin, ABD'nin yüzde 15,2'lik payına kıyasla dünyanın en fazla karbon salınımı gerçekleştiren ülkesidir (BP, 2018: 49).

Tablo 5: Çin'in Elektrik Üretiminde Enerji Kaynak Çeşitleri (2017-KWG)

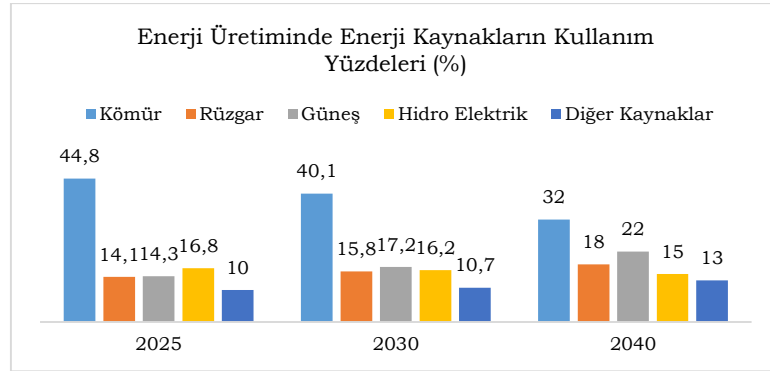
Toplam Tüketim	Kömür	Hidro Elektrik	Yenilenebilir Enerji	Nükleer Enerji	Doğal Gaz	Diğerleri	Petrol
6495,1	4360,9	1155,8	471,7	248,3	196,2	47,4	14,9
Oranı (%)	67,1	17,7	7,2	3,8	3,0	0,7	0,2

Kaynak: BP

Tablo 5'te Çin'in 2017 yılı rakamlarına göre elektrik üretimi için kullandığı enerji kaynaklarının miktar ve yüzdeleri oranları görülmektedir. Kömürün diğer enerji kaynaklarına kıyasla yüzde 67,1'lik bir oranla tüm üretimin 3'te ikisini gerçekleştirmesi Çin'in yerel enerji kaynaklarının kullanımına verdiği önemi göstermektedir. Günümüzde yüzde 6,9'luk ekonomik büyüme oranı ile Hindistan'dan sonra G20 ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ikinci ülke olan Çin

(IMF, 2017: 11) bölgesel çatışmalardan kaçınarak enerji arz güvenliğini ve altyapı yatırımlarıyla enerji talep güvenliğini sağlamaktadır. Bu bakımdan yerel kaynakların kullanımına büyük önem veren Çin, dünya kömür tüketiminin yüzde 50'sinden fazlasını gerçekleştirmektedir. İklim güvenliği için tehlikeli bir durum arz eden Çin'in kömür tüketimi enerji politikalarında değişikliklere neden olsa da grafik 5'te görüldüğü gibi 2040 yılında Çin'in enerji üretiminde kömürün yüksek bir oranda kullanılacağı gözlemlenmektedir. Çin'in kömürden enerji üretiminden vazgeçmeyeceği yapılan gelecek yönlü projeksiyonlardan anlaşılmaktadır. Ayrıca 2040 yılına kadar dünya genelinde yapılacak kömür sektörü yatırımlarında yüzde 24'lük bir paya sahip olacağı düşünülen Çin'in yenilenebilir enerji alanına da yüksek miktarda yatırımlar yapacağı bilinmektedir. Buradan hareketle yapılan projeksiyonlarda 2040 yılına kadar dünya genelinde elektrikli araç yatırımlarının yüzde 46'sına yakını gerçekleştirilecek olan Çin, kendisine yöneltilen dünya ikliminin değişimi konusundaki eleştirilere bu şekilde cevap vermektedir (Uluslararası Enerji Ajansı, 2017).

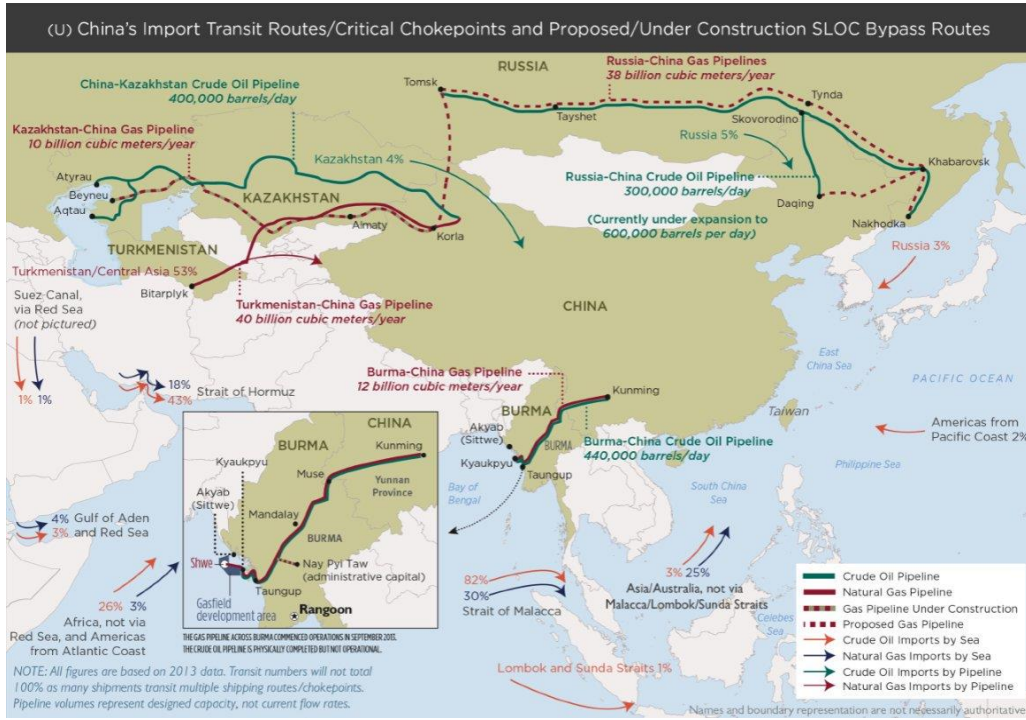
Grafik 5: Çin'in Enerji Üretiminde Enerji Kaynakları Çeşitlilikleri (2025-2040)

Kaynak: Uluslararası Enerji Ajansı. (2017). World Energy Outlook 2017: China.

Grafik 5'te Çin'in enerji üretiminde kaynak çeşitliliklerinin yüzdesel dağılım tahminleri 2025, 2030 ve 2040 yıllarına göre görülmektedir. Kömürün yerel bir enerji kaynak çeşidi olarak yıllara göre önemini koruyacağı Uluslararası Enerji Ajansının projeksiyonundan anlaşılmaktadır. Bu sebeple günümüzde dünya karbon salınımlarında yüzde 27'lik pay ile birinci olan Çin ilerleyen yıllarda bu konumunu koruyacaktır. Küresel ısınma gibi sorunlu bir alanda meydana gelen değişimler bakımından önem arz eden bu durum sadece Çin açısından değil her dünya vatandaşını ilgilendiren bir alan olarak ön plana çıkmaktadır. Çin'de meydana gelen doğal afetler ve hava kirliliğinin insanlar üzerindeki negatif etkisi düşünüldüğünde enerji güvenliğinin iklim güvenliği ile paralel olduğu görülmektedir. Bu bakımdan enerjinin sadece ulusal güvenlik meselesi olarak değerlendirilmesi iklim ve insan güvenliği açısından önemli sorunların gelecekte ortaya çıkabileceğini göstermektedir (Conca, Thwaites ve Lee, 2017: 6-7).

Şekil 1: Çin'in Enerji Nakil Hatları

Kaynak: Çin Resmi Haber Ajansı (Xinhua)

Şekil 1’de Çin’in petrol ve doğalgaz ithal ettiği kaynakların enerji boru hatları ile Çin ana kıtasına ulaştırılma rotaları görülmektedir. Bu boru hatlarının bir kısmı tamamlanmış olup bazı boru hatları hala yapım aşamasındadır. Rusya üzerinden gelen boru hattının günlük 600 bin varil petrol nakil etme kapasitesi olduğu göz önüne alındığında boru hattının Çin’in günlük petrol ihtiyacının yüzde 5’lik kısmına denk geleceği anlaşılmaktadır. Açık denizlerde ABD’nin üstünlüğü düşünüldüğünde Çin’in boru hatları ile daha güvenli bir enerji nakil yolunu tercih etmesi yeni enerji politikalarında önemli bir yer tutmaktadır. Myanmar üzerinden sağlanan petrol boru hattı ile Malezya’nın kara sularında bulunan Malakka boğazını baypas edebilecek olan Çin, enerji nakil süresini kısaltırken ABD’nin etkisi altında bulunan ve enerji güvenliğinde risk teşkil eden açık denizleri de kullanmak zorunda kalmayacaktır (Daojiong, 2016: 228-234). Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden sağlanan günlük petrol ve doğalgaz nakli bir taraftan Rusya’nın bölgedeki ağırlığına karşı bir denge unsuru oluştururken bir diğer taraftan da Çin açısından enerji kaynaklarının çeşitliliğine katkı sağlamaktadır. İran doğal kaynaklarının Türkmenistan ve Kazakistan üzerinden daha kısa bir sürede Çin’e ulaştırılması ise ABD’nin yaptırımlarına maruz kalınan bir dönemde hem İran hem de Çin açısından önem arz etmektedir (Zavareh ve Barzoki, 2018: 717-718). Enerji boru hatlarının geçtiği güzergâhlarda bulunan ülkelere “Modern İpek Yolu Projesi” kapsamında yapılacak olan yatırımların niteliği düşünüldüğünde enerji güvenliği ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkinin nasıl bir öneme sahip olduğu daha iyi anlaşılmaktadır (Perth USAsia Center, 2017: 10-11).

3.3.Çin’in Değişen Enerji Kaynakları: Kaya Gazı ve Petrolü

1980’lerden sonra dünya enerji piyasasına yeni enerji kaynakları eklenmiştir. Eklenen bu enerji kaynakları kaya gazı ve petrolüdür. Bu iki kaynak

diğer konvansiyonel enerji kaynaklarına kıyasla toprak tabakalarının altından ileri teknolojiyle çıkarılıp daha sonra petrol ve doğalgaza çevrilmektedir (Demirtaş, 2013: 12). Özellikle ABD tarafından keşfedilmesinden sonra kullanılmaya başlanan kaya gazı 2020'lere doğru ABD'nin doğalgaz tüketimini tamamıyla karşılayabilecek bir seviyeye ulaşacaktır. Diğer konvansiyonel enerji kaynaklarına kıyasla daha pahalı bir işlem süreci olan kaya gazı ilerleyen tarihlerde gelişen teknolojiyle daha ucuz hale gelecektir. Çin açısından kaya gazı ve petrolüne bakıldığında ise Çin'in dünyanın önemli kaya gazı ve petrolü rezervine sahip ülkeler arasında yer aldığı görülmektedir. "ABD'nin hidrolik çatlatma ve yatay sondaj teknolojileriyle kaya gazı rezervlerini hızlı bir şekilde üretime dönüştürmesi ABD gibi ülkelerin piyasalara yeni oyuncular olarak gireceği ve arz miktarını artıracığı tahmin edilmektedir." Dünyadaki enerji talebine kıyasla belli ülkelerin tekelinde olan enerji kaynakları ABD ve Çin gibi ülkeleri farklı enerji kaynaklarına yönlendirmektedir (Furuncu, 2018: 31-32). Bu bakımdan ABD'ye kıyasla henüz gerekli üretim teknolojisi yeterli olmayan Çin'in bu enerji kaynak çeşidini ilerleyen yıllarda daha fazla kullanacağı anlaşılmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansının 2040 yılı projeksiyonlarına göre Çin dünya kaya gazı üretiminin yüzde 18,5'ini gerçekleştirecektir. Buradan hareketle Çin'in kendi enerji tüketiminin yüzde 40'lık bölümünü kaya gazından elde edebileceği olgusu, Çin açısından enerji arz güvenliğini sağlamada önem taşımaktadır (Uluslararası Enerji Ajansı, 2018).

Tablo 6: Dünya'da Kanıtlanmış Kaya Gazı ve Petrolü Rezervleri ve Kaynak Ülkeler

Sıralama	Kaynak Ülkeler	Kaya Gazı Rezervi (Trilyon Metreküp)	Sıralama	Kaynak Ülkeler	Kaya Petrolü Rezervi (Milyar Varil)
Kaya Gazı			Kaya Petrolü		
1.	Çin	31,6	1.	ABD	75,0
2.	Arjantin	22,7	2.	Rusya	58,0
3.	Cezayir	20,0	3.	Çin	32,0
4.	ABD	17,6	4.	Arjantin	27,0
5.	Kanada	16,2	5.	Libya	26,0
6.	Meksika	15,4	6.	Avustralya	18,0
7.	Avustralya	12,2	7.	Venezüella	13,0
8.	Güney Afrika	11,0	8.	Meksika	13,0
9.	Rusya	8,1	9.	Pakistan	9,0
10.	Brezilya	6,9	10.	Kanada	9,0
Dünya Toplamı		214,0	Dünya Toplamı		345,0

Kaynak: Furuncu, F. (2018). Küresel Enerji Piyasalarında Konvansiyonel Olmayan Üretimin Yükselişi ve Etkileri, *SETA Rapor.* (102), 30.

Tablo 6'da kaya gazı ve petrolünün dünya ülkelerine göre rezervleri ve sıralaması görülmektedir. Çin açısından bakıldığında enerjiye ihtiyaç duyan bir ülke olarak önemli bir enerji tedarik çeşidi olacak olan kaya gazı ve petrolü yerli enerji kaynağı olarak kritik bir öneme sahiptir. Çin'in günümüzde enerji üretiminde kullandığı yerli kaynak olan kömürün yerini alabilecek ve çevreye daha az zarar verecek bir enerji kaynak çeşidi olarak kaya gazı ve petrolü iklim güvenliğinin sağlanması açısından da önem arz etmektedir. Çin'in kaya gazı rezervlerinde dünyada birinci, kaya petrolünde ise üçüncü sırada olduğu düşünüldüğünde ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve Çin Komünist Partisi'nin iktidar meşrutiyeti için bu iki kaynak çeşidi hem enerji arz güvenliğini sağlamakta hem de istikrarsız enerji tedariki yapılan ülkeler ile Çin'in enerji güvenliğinin etkileşim imkânını azaltmaktadır.

4. Sonuç

1970'li yılların sonunda ekonomik olarak liberalleşme hamlelerine başlayan Çin günümüzde dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumuna gelmiştir. Çin'in ekonomik anlamda başardığı bu ivme enerjinin daha kritik bir ihtiyaç haline

gelmesine neden olmuştur. Özellikle ABD ile yaşanan ticaret savaşları sonrası daha fazla belirgin hale gelen Çin-ABD rekabeti enerji alanında farklı argümanların kullanılmasına sebebiyet vermiştir. Çin'in bu bakımdan enerji güvenliğini sağlamak için farklı ülkelerde giriştiği ekonomik yatırım hamleleri gelecek yıllardaki ekonomik kalkınmanın sürdürülmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Dünya kömür, petrol ve hidroelektrik tüketiminde başat bir konumda olan Çin özellikle kömürü yerel bir kaynak olması nedeniyle daha fazla tüketmektedir. Bu enerji kaynağının bu denli öncelikli bir enerji girdisi haline getirilmesi dünya iklimine verdiği zararlar bakımından önemli bir konumdadır. Çin'in bu eleştirilere karşı ortaya koyduğu yüksek düzeyli yenilenebilir enerji yatırımları önemli bir savunma aracı olsa da kömür tüketimi dünya iklim güvenliğini tehdit eden enerji kaynaklarının başında gelmektedir. Kaya gazı ve petrolünün gelişen teknoloji ile daha fazla kullanılma imkânı ise Çin'in ulusal anlamda enerji güvenliğine katkı yaparken küresel anlamda daha az miktarda karbon salınımı yapılmasını sağlayabilecek potansiyele sahiptir.

Ekonomik olarak sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan enerjinin güvenli ve sürekli oluşu farklı ülkelerde olduğu gibi Çin içinde elzemdir. Çin'in günümüzde enerji güvenliğine tehdit içeren etmenler arasında yer alan ticaret savaşları, enerji maliyetleri, ekonomik yaptırımlar, Güney Çin Denizi kıta sahanlığı problemi, ABD ile ilişkiler, enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve enerjiyi kaynağından elde etme sıkıntısı, enerji kaynaklarına sahip olan ülkelerin her türlü istikrarsızlığa açık oluşu, enerji arz yollarının güvenliği ve küresel ısınma gibi etmenler yer almaktadır. Enerji güvenliği için istikrarsızlık oluşturan bu etmenleri minimize etmek amacıyla Çin, deniz kuvvetlerini güçlendirmekte ve enerji ithal ettiği ülke portföyünü genişletmektedir. İpek yolu projesi kapsamında dış yatırımlarını enerji sektörüne yönlendiren Çin ayrıca enerji ithal ettiği ülkelere daha fazla yatırım yapmaktadır. Ancak Çin'in enerji ithal ettiği veya yatırım yaptığı ülkelere karşı ABD'nin ekonomik yaptırımlarının artması iki ülke ilişkilerinin rekabet halindeki konumunu göstermektedir. Çin'in karşılaştığı ekonomik, siyasi ve toplumsal sorunlara karşı daha uzlaşmacı bir tavır sergilemesi ise farklı ülke grupları ile yakınlaşmayı ve işbirliğini kolaylaştırmaktadır. Fakat Çin Komünist Partisi'nin meşruiyetinin dayandığı alan olan ekonomik gelişmenin sürekliliği enerji arz güvenliği ile tehdit edilmektedir. ABD'nin pasifik bölgesine doğru kayan ilgisinin ana nedenlerinden biri olan Çin'in ekonomik ve siyasi olarak yükselişi enerji güvenliğine karşı olan tehditlerin artmasını beraberinde getirmiş ve iki ülke arasındaki ilişkiler daha gerilimli bir ortama taşınmıştır. Sonuç olarak petrol, doğalgaz ve kısmi anlamda kömürü dışarıdan tedarik eden Çin, bu enerji kaynaklarını yakıt ve elektrik üretimi için kullanmaktadır. Kullanılan bu enerji kaynaklarının sürdürülebilir olması ekonomik faaliyetin düzenli bir şekilde işleyebilmesi ve Çin Komünist Partisi'nin yönetim meşruiyeti açısından elzemdir.

Kaynakça

- Bird, M. (2014). China Just Overtook The US As The World's Largest Economy. *Business Trader*. Erişim adresi: <https://www.businessinsider.com/china-overtakes-us-as-worlds-largest-economy-2014-10>
- Blinova, E. (2017). US Targeting China's Energy Security Energy By Fanning The Flames In Myanmar. *Sputnik International*. Erişim adresi: <https://sputniknews.com/analysis/201711141059063618-us-china-energy-security/>
- Boqiang, L. (2018). China Is A Renewable Energy Champion. But It's Time For A New Approach. *Weforum*. Erişim adresi: <https://www.weforum.org/>

- agenda/2018/05/china-is-a-renewable-energy-champion-but-its-time-for-a-new-approach/
- BP. (2018). BP Statistical Review Of World Energy. (67. sürüm). Erişim adresi: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2018-full-report.pdf>
- CEIC. (2018). China Coal Consumption. Erişim adresi: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/coal-consumption>.
- Centre for Research on Globalization. (2017, 3 Ağustos). Trump's Trade War With China : Imagine What Would Happen If China Decided To Impose Economic Sanction On The USA. *Global Research*. Erişim adresi: <https://www.globalresearch.ca/imagine-what-would-happen-if-china-decided-to-impose-economic-sanctions-on-the-usa-2/5598941>
- China State Council. (2014). China's Energy Policy 2012. Erişim adresi: http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/09/09/content_281474986284499.htm.
- Conca, K. , Thwaites J. ve Lee, G. (2017). Climate Change And Global Security. *Friedrich Edbert Stiftung*. Erişim adresi: <https://library.fes.de/pdf-files/iez/13767.pdf>
- Dalmia, V. (2018). Will China Succeed In Its Soft Power Strategy. *Observer Research Foundation*. Erişim adresi: <https://www.orfonline.org/expert-speak/43982-will-china-succeed-in-its-soft-power-strategy/>
- Daojiong, Z. (2017). Debating China's Energy Security: Competing Thoughts and Policy Options. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 2 (2), 219-238.
- Dasgupta, S. (2018). After Pakistan, China Trying To Build Economic Corridor To Myanmar. *Times of India*. Erişim adresi: <https://timesofindia.indiatimes.com/world/china/after-pak-china-trying-to-build-economic-corridor-to-myanmar/articleshow/65044890.cms>
- Demirtaş, Ö. (2013). *Enerji Piyasasındaki Son Gelişmeler Ve Kaya (Seul) Gazı*. İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü. Erişim adresi: https://ekonomi.isbank.com.tr/userfiles/pdf/ar_06_2013.pdf
- Dilek, Ş. & Deniz İ. (2018). *Küresel Ekonomide Yeni Bir Güç Odağı: BRICS*. (Analiz No. 256). Erişim adresi: <https://setav.org/assets/uploads/2018/09/256-Brics-Analiz.pdf>
- Dollar, D. (2016, Mayıs). *China As A Global Investor*. (Rapor No. 4). Erişim adresi: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/China-as-a-Global-Investor_Asia-Working-Paper-4-2.pdf
- Dong, L. Yang, X. Ve Li, H. (2018). The Belt and Road Initiative and The 2030 Agenda for Sustainable Development: Seeking Linkages for Global Environmental Governance. *China Journal of Population Resources and Environment*, 1004- 2857.
- Dünya Bankası. Trade (% of GDP). Erişim adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?locations=CN>.
- EİA. (2016). Shale Gas Production Drives World Natural Gas Production Growth. Erişim adresi: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=27512>

-
- Enerdata. (2018). Total Energy Consumption. Erişim adresi: <https://yearbook.enerdata.net/total-energy/world-consumption-statistics.html>
- Foy, H. (2018). \$55 bn Pipeline Gamble on China's Demand for Gas. *Financial Times*. Erişim adresi: <https://ig.ft.com/gazprom-pipeline-power-of-siberia/>
- Furuncu, Y. (2018). *Küresel Enerji Piyasalarında Konvansiyel Olmayan Üretimin Yükselişi Ve Etkileri*. (Rapor No. 102). Erişim adresi: <https://setav.org/assets/uploads/2018/03/R102Ku%CC%88reselEnerji.pdf>
- Global Conflict Tracker. (2018). Territorial Disputes In The South China Sea. Erişim adresi: <https://www.cfr.org/interactives/global-conflict-tracker#!/conflict/territorial-disputes-in-the-south-china-sea>
- Global Times. (2018). China Must Reevaluate Central Asian Energy Supply. Erişim adresi: <http://www.globaltimes.cn/content/1088907.shtml>
- Gnana, J. (2018). How Energy Security Keeps The Wheels Of Economic Growth Turning. *The National*. Erişim adresi: <https://www.thenational.ae/business/energy/how-energy-security-keeps-the-wheels-of-economic-growth-turning-1.751476>
- HKTDC Research. (2019). Economic And Trade Information On China. Erişim adresi: <http://china-trade-research.hktdc.com/business-news/article/Facts-and-Figures/Economic-and-Trade-Information-on-China/ff/en/1/1X000000/1X09PHBA.htm>
- IMF. (2017). Report For Selected Countries And Subject. Erişim adresi: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/02/weodata/weorept.aspx?sy=2010&ey=2022&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=32&pr1.y=9&c=924%2C111&s=NGDPD&grp=0&a=>
- IMF. (2017, Ekim). Seeking Sustainable Growth Short-Term Recovery, Long-Term Challenges World Economic Outlook. Erişim adresi: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2017/09/19/world-economic-outlook-october-2017>
- IMF. (2018). World Economic Outlook Update. Erişim adresi: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2018/07/02/world-economic-outlook-update-july-2018>
- Jian, Z. (2011). *China's energy security: prospects, challenges, and opportunities*. The Brookings Institution Center For Northeast Asian Policy Studies. Erişim adresi: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/07_china_energy_zhang_paper.pdf
- Karaca, K. (2012). Çin'in Değişen Enerji Stratejisinin Dış Politikasına Etkileri (1990-2010). *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9 (33). 93-118.
- Madaus, R. (2018). *Understanding China's Energy Security Strategy*. Institute for Regional Security. Erişim adresi: <https://www.regionalsecurity.org.au/resources/3%20-%20Roman%20Madaus%20-%20Understanding%20China%27s%20Energy%20Security%20Strategy.pdf>
- Mayeda A. ve Curran A. (2018). Trade War Reality In As U.S. And China Stick To Their Guns. *Bloomberg*. Erişim adresi: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-09-24/trump-imposes-next-batch-of-china-tariffs-as-trade-war-escalates>
-

-
- Mitter, R. (2008). *Modern Çin*, (Çev. İnci Öztürk) Ankara: Dost Kitapevi.
- Oktay, F. (2017). *Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Perth USAsia Centre. (2017). China's Grand Strategy And Energy. Erişim adresi: <http://perthusasia.edu.au/getattachment/Our-Work/Energy-Security-Vol-3-China-s-Grand-Strategy/PUAC-Energy-Security-Program-China-May-2017.pdf.aspx?lang=en-AU>
- Reynolds, B. (1988). *Chinese Economic Reform How Far, How Fast*. Londra: Academic Press.
- Russia Times. (2018, 12 Haziran). Digging To China: Russia's Mega Gas Pipeline Nears Completion. Erişim adresi: <https://www.rt.com/business/429491-power-siberia-completion-china/>
- Sağlam, M. (2018). ABD-Çin Ticaret Savaşında Enerji Çıkmazı. *Gazeteduvar*. Erişim adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2018/10/06/abd-cin-ticaret-savasinda-enerji-cikmazi/>
- Scott, M. & Sam C. (2018). Here's How Fast China's Economy Is Catching Up To The U.S. *Bloomberg*. Erişim adresi: <https://www.bloomberg.com/graphics/2016-us-vs-china-economy/>
- Stanley, A. ve Nakano, J. (2018). *Demystifying U.S.- China Energy Trade*. Center For Strategic International Studies. Erişim adresi: <https://www.csis.org/analysis/demystifying-us-china-energy-trade>
- Tisdell, C. (2008). Thirty Years of Economic Reform and Openness in China: Retrospect and Prospect. *Economic Theory, Applications and Issues*, 51, 1-21.
- U.S. Department of Treasury. (2018). Sanctions Program And Country Information. Erişim adresi: <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/Programs.aspx>.
- Uluslararası Enerji Ajansı. (2018). World Energy Outlook 2017: China. Erişim adresi: <https://www.iea.org/weo/china/>
- Ünay, S. & Altay, A. (2014). *Küreselleşme sürecinde Türkiye-Çin ekonomik ilişkileri*. (Analiz No. 96). Erişim adresi: http://file.setav.org/Files/Pdf/20140610182601_kuresellesme-surecinde-turkiye-cin-ekonomik-iliskileri-pdf.pdf
- Ünay, S. & Dilek, Ş. (2018). *Yeni korumacılık ve ticaret savaşları*. (Analiz No. 228). SETA. Erişim adresi: https://setav.org/assets/uploads/2018/01/A228_.pdf
- Vural, A. (2017). Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin'in Afrika Politikası. *Avrasya Etütleri*, 51, 123-152.
- Wang, H. (2017). *Küresel Dengesizlikler ve Döviz Kuru Silahının Gücünün Sınırları*. E. Helleiner ve J. Kirshner (Ed.) Yeni Çin Seddi: Çin'in Uluslararası Para İlişkilerinde Güç ve Siyaset (s. 87-107) içinde. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Wayne M. (2018). *China's economic rise: history, trends, challenges and implications for the United States*, Erişim adresi: <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf>
-

- Yalçın, H. (2017). *Ulusal Güvenlik Stratejileri: ABD, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin (2. Baskı)*. İstanbul: SETA Yayınları.
- Zavareh, M. & Barzoki, M. (2018). China's Energy Security: I.R. Iran and Saudi Arabia's Role in China's Energy Diplomacy. *Iranian Economic Review*, 22 (3), 709-721.
- Zhang, Z. (2011). China's Energy Security, The Malacca Dilemma And Responses. *Energy Policy*, 39 (12), 7612-7615.
- Zhao, H. (2011). Myanmar Energy Cooperation and Its Regional Implication. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 30 (4), 89-107.